

Samhällskunskap

Delprov B

Årskurs

9

Elevens namn och klass/grupp

Till dig som ska göra provet!

- Det här delprovet innehåller totalt 12 uppgifter. En del av dem tar upp mer än en sida.
- Tänk på att alla uppgifter även ger dig möjlighet att visa belegg för nivå E. Försök därför att skriva det du kan även om uppgiften känns svår.
- Alla uppgifter ger dig möjlighet att visa belegg för nivå C och A. De små rutorna vid varje uppgift visar vilken nivå uppgifterna går till.
- När det står ett förslag på antal i en uppgift t.ex. (1-3 st.), betyder det att 1 är det som krävs för nivå E och 3 är det som krävs för nivå A.
- Tänk på att vid de uppgifter där du ska skriva en bokstav, siffra eller ett kryss bara skriva ett tecken vid varje ruta eller rad.
- Om utrymmet att skriva på inte räcker, be då din lärare om lösblad.

Bredvid vissa uppgifter finns brun hjälptext. Där finner du tips på vad som är bra att ha med i svaret.

--	--	--

Ta ställning till om det påståendena beskriver är vanligare i en demokrati eller i en diktatur genom att markera med ett kryss.

Ditt svar räknas som felaktigt om du sätter två kryss vid någon deluppgift.

	Vanligare i en demokrati	Vanligare i en diktatur
a) Alla myndiga medborgare får rösta	☐	☐
b) Flerpartisystem	☐	☐
c) Enpartisystem	☐	☐
d) Censur av medias nyhetsrapportering	☐	☐
e) Tidningarna har olika politiska infallsvinklar	☐	☐
f) Fri debatt	☐	☐
g) Åsiktsregistrering är tillåtet	☐	☐
h) Likhet inför lagen	☐	☐
i) Politiska motståndare kan fängslas för sina åsikters skull	☐	☐
j) Militären kontrollerar den politiska makten	☐	☐
k) Våld används för att hantera politiska problem	☐	☐

Ta ställning till om påståendena stämmer bäst in på monarki eller republik genom att markera med ett kryss.

	Monarki	Republik
l) Makten kan ärvas, till exempel från förälder till barn	☐	☐
m) Statschefen utses av folket, genom val	☐	☐
n) Landet har kung, drottning eller kejsare	☐	☐
o) Statschefens titel är president	☐	☐

Ta ställning till om påståendena stämmer bäst in på representativ demokrati eller direkt demokrati genom att markera med ett kryss.

	Representativ demokrati	Direkt demokrati
p) Folket väljer en grupp eller ett parti som får makt att fatta beslut	☐	☐
q) Alla medborgare fattar beslut tillsammans	☐	☐
r) Folkomröstningar beslutar	☐	☐
s) Folkvalda människor får tid att förbereda och genomföra beslut	☐	☐

--	--	--

Demokrati är ett styrelsesätt som förespråkas av många. Du ska nu besvara två frågor om fördelar och svårigheter med demokrati som styrelsesätt.

a) Resonera om fördelar (1-2 st.) med demokrati som styrelsesätt.

Försök att förtydliga ditt svar med hjälp av exempel, fakta eller konsekvenser

---

Uppgiften fortsätter på nästa sida!

När brott sker kan det hända att brottet diskuteras på olika internetsajter. I dessa diskussioner händer det att misstänkta personer nämns med namn och adressuppgifter, trots att det inte är avgjort om de är skyldiga eller oskyldiga.

Beskriv vilka konsekvenser (1-3 st.) den här typen av ryktesspridning på internet kan få både för individer och för samhället.

Försök att förtydliga
ditt svar med hjälp av
exempel eller fakta

Här följer ett antal påståenden kring vad som händer när ett brott har begåtts.

Markera med ett kryss i rätt kolumn efter varje påstående om det stämmer eller inte stämmer.

Ditt svar räknas som felaktigt om du sätter två kryss vid någon deluppgift eller sätter alla som "stämmer" eller "stämmer inte".

a) Målsäganden är den person som har blivit utsatt för brott.

stämmer stämmer inte

b) Advokaten griper den misstänkte direkt på brottsplatsen.

stämmer stämmer inte

c) Om en misstänkt grips på bar gärning och erkänner brott blir det ingen rättegång.

stämmer stämmer inte

d) Polisen gör en första undersökning på brottsplatsen.

stämmer stämmer inte

e) Notarien är den som är misstänkt för ett brott.

stämmer stämmer inte

f) Domaren är den som väcker åtal mot den misstänkte.

stämmer stämmer inte

g) Åklagaren ska bevisa att den tilltalade är oskyldig.

stämmer stämmer inte

h) Domaren är den som leder rättegången.

stämmer stämmer inte

i) Advokaten för den tilltalades talan i rättssalen.

stämmer stämmer inte

j) Vittnen kallas till rättegången för att berätta vad de sett eller hört.

stämmer stämmer inte

k) Den tilltalade för protokoll över vad som sägs under rättegången.

stämmer stämmer inte

l) Nämndemännen är de enda som dömer i en rättegång.

stämmer stämmer inte

m) Nämndemän behöver inte ha juridisk utbildning.

stämmer stämmer inte

n) Den dömdes ålder kan påverka hur hårt straffet blir.

stämmer stämmer inte

o) Enligt svensk lag ska alla vara lika inför lagen.

stämmer stämmer inte

Bildkälla: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Palacky_Court_Room_1.JPG

--	--	--

Här följer ett antal begrepp som är sorterade så att tre av dem passar ihop, ett ska bort.

Markera med kryss det begrepp som inte passar in i sammanhanget.

Ditt svar räknas som felaktigt om du sätter fler än ett kryss vid någon deluppgift.

a) Vilket begrepp handlar inte om identitet?

- genus
- sexualitet
- könsroll
- betänkande

d) Vilket begrepp kopplas inte till en tidnings innehåll?

- ledare
- protokoll
- insändare
- reportage

b) Vilket begrepp handlar inte om att skaffa ny bostadsort?

- migration
- urbanisering
- inflation
- flytta

e) Vilket begrepp har inte med medias uppdrag att göra?

- granska
- underhålla
- rösta
- debattera

c) Vilket begrepp handlar inte om att behandla någon illa?

- mobbning
- ombud
- kränka
- maktmissbruk

f) Vilket begrepp handlar inte om att få konsumenter att köpa mer?

- reklam
- objektivitet
- produktplacering
- marknadsföring

Uppgiften fortsätter på nästa sida!

g) Vem medverkar inte i domstolen?

- nämndeman
- talman
- notarie
- domare

h) Vilket begrepp har inte med straff att göra?

- påföljd
- böter
- villkorlig dom
- vittne

i) Vilket begrepp kopplas inte till domstolarna?

- hovrätt
- överklaga
- deklarerera
- tingsrätt

j) Vilket begrepp kopplas inte till välfärdssystemet?

- skatt
- regemente
- bidrag
- sjukvård

k) Vilket begrepp är inte kopplat till företagens ekonomi?

- konflikt
- inkomst
- utgift
- vinst

l) Vilket begrepp är inte förknippat med banken?

- amortering
- ränta
- mened
- lån

m) Vilket begrepp berör inte riksdagens arbete?

- utskott
- kontrakt
- lagförslag
- beslut

n) Vem ansvarar inte för att leda mötet?

- sammanträdesledare
- ledamot
- ordförande
- talman

o) Vilket begrepp har inte med EU att göra?

- ministerråd
- parlament
- fullmäktige
- kommission

Nedan finns ett antal begrepp som handlar om ekonomi.

Läs först igenom begreppen och skriv dem sedan i den mening där de passar bäst.

Det finns fler begrepp än vad du ska sätta in, några begrepp kommer att bli över.

BNP*	efterfrågan	lågkonjunktur	planeekonomi
deflation	högkonjunktur	marknadsekonomi	ränta
disponibel inkomst	import	moms	utbud
export	inflation	nettolön	vinst

* BNP = bruttonationalprodukt

- a) När ett företag har större inkomster än utgifter kallas detta för _____.
- b) Tillgången till en vara kan också kallas _____.
- c) _____ innebär att ett land köper varor av andra länder.
- d) _____ betyder att ett lands pengar minskar i värde.
- e) När ett lands ekonomiska system bygger på att prissättningen sker utan inblandning från staten kallas det för _____.
- f) Det sammanlagda värdet av ett lands produktion av varor och tjänster under ett år kallas också för _____.
- g) _____ är den kostnad/avgift som man får betala när man t. ex. tar ett lån i en bank.
- h) Du betalar skatt på varor du köper i en affär, denna skatt kallas _____.
- i) När ett lands ekonomi går bra, få är arbetslösa och det produceras mycket varor och tjänster, kallas detta för _____.
- j) _____ är de pengar en löntagare har efter att ha betalat skatt och tagit emot eventuella bidrag.

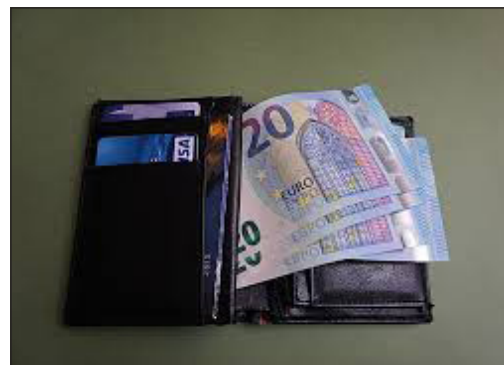
--	--	--

Enligt SVT ökar de ekonomiska skillnaderna och klyftorna i Sverige. Studier visar att de rikaste har blivit rikare medan de fattiga har blivit fattigare.

Källa: www.svt.se/nyheter/inrikes/ekonomiska-klyftorna-i-sverige-vaxer

Många menar att det är negativt för ett lands utveckling med för stora klyftor.

Resonera om politiska åtgärder (1-3 st.) och hur dessa skulle kunna minska de ekonomiska klyftorna och skillnaderna i Sverige.

- Försök att:
- förtydliga ditt svar med exempel som beskriver vilken effekt åtgärden/ åtgärderna får
  - förtydliga ditt svar med hjälp av exempel, fakta eller konsekvenser

---

Bildkälla: https://pixabay.com/sv/portfölj-pengar-biljetter-bank-1356001/

Vid lågkonjunktur och dåliga tider händer det att delar av befolkningen vill hålla igen och spara pengar, för att förbereda sig ifall ekonomin skulle gå ännu sämre. Då vill ekonomer ibland uppmana befolkningen att istället fortsätta konsumera – alltså fortsätta handla – för att hjälpa landets ekonomi.

Beskriv vilka effekter (1-3 st.) att människor handlar, konsumtion, kan få för ekonomin i samhället.

Försök att:
 - använda perspektiven individen/hushållen, företagen, offentlig sektor
 - förtydliga ditt svar med hjälp av exempel, fakta eller konsekvenser

---

---

https://fr.wikipedia.org/wiki/Sac_en_papier#/media/File:Sac-papier-neutre-poignees-torsadees-colore-e1411815824345.jpg

Kryssa för det alternativ som passar bäst till de olika händelserna.

I varje delfråga ska endast ett kryss sättas ut. Ditt svar räknas som felaktigt om du sätter flera kryss vid någon deluppgift.

- a) En 15-åringens tandläkarbesök betalas av... 15-åringen själv
 EU
 kommunen
 landstinget/regionen
 tandläkaren

- b) Om en läkare bestämt att en arbetstagare inte kan jobba under en tid kallas det att arbetstagaren är...

- sjukförklarad
 sjukskriven
 tillsvidareanställd
 tjänstledig
 uppsagd

- c) Första dagen du är sjuk från jobbet får du ingen lön. Den dagen kallas...

- fast ledighet
 karensdag
 kompledighet
 tillförordnad
 övertid

Bildkälla: pixabay.com/sv/febertermometer-termometer-feber-1935504/

d) Under åren du arbetar betalar du och arbetsgivaren in pengar så att du ska ha en inkomst när du slutar arbeta p.g.a. ålder. Den inkomsten kallas...

- arvode
- bidrag
- lön
- pension
- traktamente

e) Att jobba utan att betala skatt på lönen kallas...

- fast anställning
- feriejobb
- svartjobb
- vikariat
- tillsvidareanställning

f) Den som är medlem i en A-kassa kan få 80% av lönen vid arbetslöshet. Under tiden man är arbetslös måste man...

- byta bostad
- göra studiebesök
- spara 25 % av ersättningen
- söka nytt jobb
- träna varje dag

g) Om du går på gymnasiet får du studiebidrag, för närvarande 1250 kr/månad, om du...

- bor hos dina föräldrar
- deklarerar din inkomst
- får godkända betyg
- inte jobbar på helger
- inte skolkar

Uppgiften fortsätter på nästa sida!

h) Skolmaten i Sverige är gratis för eleverna därför att...

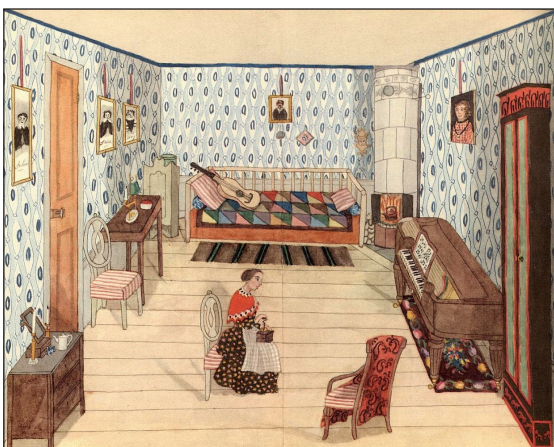

- alla elever ska få näringsrik mat i skolan oberoende av familjens ekonomi
- annars skulle eleverna bara äta onyttigt
- eleverna skulle prestera sämre resultat om de var tvungna att betala för maten
- lärarna behöver ett ställe där de kan äta.
- maten som serveras är billig att tillaga.

i) Den elev som bor långt ifrån skolan kan få åka gratis till skolan därför att...

- alla barn ska gå i skolan även om det är lång väg
- det är bättre för miljön
- eleven inte kan flytta hemifrån
- föräldrarna inte kan skjutsa dem
- vägen kan vara farlig

j) Viktigaste orsaken till att unga mellan 18-28 år kan få bostadsbidrag är att hon/han...

- börjar utbilda sig
- flyttar hemifrån
- har hög hyra
- har låg inkomst
- saknar bil

Bildkälla: commons.wikimedia.org/wiki/File:School_Lunch_(2).jpg, commons.wikimedia.org/wiki/File:Josabeth_Sj%C3%B6berg_-_bostad.jpg

Nedan finns ett antal samhällsfrågor som du ska para ihop med ett påstående, som en person kan uttala om en viss samhällsfråga.

Markera med en siffra vilken samhällsfråga som troligast diskuteras i påståendet.

Det finns fler samhällsfrågor än påståenden. Varje samhällsfråga får bara användas en gång.

Samhällsfråga

1. Demokrati	5. Jämställdhet	9. Monarki	13. Segregation
2. EU-medlemskap	6. Kriminalvård	10. Pensionssystemet	14. Utbildning
3. Fastighetsskatt	7. Militär	11. Reklam	15. Vegetarianism
4. Jämlikhet	8. Miljö	12. Rättssäkerhet	16. Valfärdssystem

Siffra Påstående

	a) "Om utsläppen av växthusgaserna inte minskar är jag rädd att vår jord kommer att gå under."
	b) "Det är oerhört frustrerande att män tjänar mer än kvinnor när de utför samma arbete."
	c) "För att upprätthålla vår välfärd måste inkomstskatten höjas."
	d) "Det är fel att äta kött för även djurens liv har ett värde."
	e) "En väg ur arbetslöshet är att studera."
	f) "Principen <i>en person - en röst</i> är jätteviktig."
	g) "Strängare fängelsestraff skulle minska antalet brott."
	h) "Vi borde avskaffa kungahuset för det hör inte hemma i en demokrati."
	i) "I områden där de flesta av de boende har utländsk bakgrund kan det vara svårt att känna delaktighet i det svenska samhället."
	j) "Alla människor är lika mycket värda oavsett ålder och härkomst."
	k) "Det känns väldigt tryggt att principen där man är garanterad en advokat och en rättvis rättegång om man begår ett brott, finns i Sverige."
	l) "Om Sveriges välfärd ska kunna bevaras måste människor i framtiden arbeta längre än till 65 år."
	m) "Det är skrämmande att många lagar som styr oss i Sverige bestäms utanför Sveriges gränser."
	n) "Unga människor påverkas mycket mer än vi tror av det som står i tidningar, det vi ser på tv och sådant vi möter på internet."

Bildkälla: <https://pixabay.com/sv/apple-utbildning-skolan-kunskap-256261/>

I november 2017 var 55 000 ungdomar mellan 18 och 24 år inskrivna som arbetslösa.

Beskriv vilka konsekvenser (1-3 st.) arbetslöshet bland unga kan få för individen och samhället.

Försök att förtydliga ditt svar med exempel och fakta

Källa: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6834109>, 2017-12-04

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK